

9.10.2020

Dnr 81/03/20

Ärende: Utlåtande om den svenska översättningen av termen *esittävä taide* i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om främjande av performativ konst och till lag om ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet, RP 123/2020

Hänvisning: e-post 6.10.2020

Mottagare: Riksdagens kulturutskott

Institutet för de inhemska språken tackar riksdagens kulturutskott för möjligheten att ge utlåtande om den svenska motsvarigheten till den finska termen *esittävä taide*.

Bakgrund

Den finska termen *esittävä taide* har i propositionen genomgående översatts med *performativ konst*.

I den finska propositionstexten definieras *esittävä taide* på följande sätt:

Esittävällä taiteella tarkoitettaisiin yleisölle suunnattua tietystä hetkessä tapahtuvaa elävää taiteellista esitystoimintaa. Se pitäisi sisällään esimerkiksi puhe- ja musiikkiteatterin, sirkus- ja tanssitaiteen, orkesterit, kuorot, oopperan ja operetin. (S. 13)

I den svenska översättningen av propositionen lyder definitionen:

Med performativ konst avses konstnärliga liveframträdanden vid en viss tidpunkt inför publik. Den ska omfatta t.ex. tal- och musikteater, cirkus- och danskonst, orkestrar, körer, opera och operett. (S. 13)

Den definition av *esittävä taide* som används i propositionen kan anses motsvara den korta definition som ingår i Kielitoimiston sanakirja (under ordartikeln *esittää*), dvs. 'yleisön edessä esitettävä taide'. I

Utredning

Performativ konst

Vi kan konstatera att termen *performativ konst* är relativt sällsynt i svenskan. En kontroll i textdatabasen Språkbanken, ett material bestående av 13,4 miljarder ord, ger endast 6 träffar på

performativ konst, varav 5 förekommer i sociala medier. Det här resultatet visar tydligt att termen inte är etablerad och allmänt spridd på svenska.

En sökning på Google ger visserligen något fler träffar, men vid en analys av kontexten framgår att ett flertal av exemplen är sådana där *performativ konst* används i betydelsen performancekonst.

I Finto, en finländsk tesaurus- och ontologiservice, hittas för *performativ konst* (fi. *esitystaide*, eng. *performance art*) definitionen "Konstform som verkar i gränslandet mellan modern teater, performance och andra traditioner inom scenisk konst, och vars uttrycksmedel är framförandet." Detta exempel visar också tydligt att *performativ konst* vanligen inte används på samma sätt som i propositionen, utan att den förknippas med performanceframträdanden och experimentell teater.

Den här inventeringen av användningen termen *performativ konst* leder oss till följande slutsats. Vi anser att det är problematiskt att ta in en oetablerad och till sitt betydelseomfång oklar term i propositionstexten där termen dessutom förekommer mycket frekvent. Dels kan termen missförstås, eftersom den ofta förknippas med något annat än det som avses i propositionen. Dels kan det faktum att termen förekommer frekvent i lagtext leda till oönskad differentiering av det finlandssvenska och sverigesvenska språkbruket på området.

Scenkonst

Termen scenkonst är i motsats till *performativ konst* mycket etablerad i svenskan. I Språkbanken (samma material som ovan) ger en sökning 4 176 träffar (närmare 14 000 med böjningsformer).

Användningen av termen *scenkonst* varierar dock något i olika sammanhang. Ofta, men inte alltid, innefattas musik i begreppet. Stora finsk-svenska ordboken ger *scenkonst* som motsvarighet till *esittävä taide*. Svensk ordbok definierar däremot termen snävare: 'konstnärlig verksamhet som har med teater att göra'.

Både Stora finsk-svenska ordboken (under ordartikeln *taide*) och termbanken TEPA ger *scenkonst* som ekvivalent till *esittävä taide*.

År 2006 gjordes i Sverige en statlig utredning (SOU 2006/68) om samlingar kring scen och musik, där bland annat termen och begreppet scenkonst diskuteras (s. 25–27). Termen definieras där utgående från den fysiska närvaron av en publik, och kan omfatta bland annat dans, teater och musikframföranden. Det här exemplet kan sägas vara belysande för hur scenkonst kan definieras i sitt sammanhang, särskilt när det används i den vidare betydelsen som också innefattar musik och annan scenkonst än teater.

Scenkonst kan, anser vi, mycket väl användas som motsvarighet till *esittävä taide* (eng. *performing arts*), särskilt i ett sammanhang där en tydlig definition används. För den här utredningen har vi också konsulterat en terminolog på Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen i Sverige, och där fått stöd för denna syn. Att termen ibland definieras snävt, men ändå i praktiken ofta används i en bredare bemärkelse där musik ingår, kan naturligtvis uppfattas som problematiskt. När en tydlig definition av begreppet ingår i sammanhanget ser vi ändå inte detta problem som avgörande för ett uteslutande av *scenkonst* som motsvarighet till *esittävä taide*.

En andrahandslösning kan vara att komplettera termen *scenkonst* med ordet *musik*, alltså *scenkonst och musik*, men detta fungerar bättre i ett mindre och mer tillfälligt sammanhang än i en propositionstext.

Rekommendation

Institutet för de inhemska språken har som övergripande mål att eftersträva gemensamt språkbruk för svenskan i Finland och Sverige.

Översättningen av *esittävä taide* är utmanande, men det är inte en lämplig lösning att för en etablerad finsk term introducera en term som inte är etablerad på svenska och som därtill oftast används i en annan betydelse än den avsedda här. Vi förespråkar därför den i svenskan etablerade termen *scenkonst*, även om vi ser att begreppets omfattning varierar mellan olika källor och användare. Eftersom termen definieras i lagen torde detta ändå inte innebära något problem.

Charlotta af Hällström-Reijonen
avdelningsföreståndare
Svenska avdelningen

Anna Maria Gustafsson
ledande språkvårdare
Svenska avdelningen